

КОТИК Г. В.,
аспірант кафедри державно-правових
дисциплін
(Міжнародний гуманітарний
університет)

УДК 340.136

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.2>

ЮРИДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОНСОЛІДАЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню поняття та характерних ознак юридичних технологій консолідації ювенального законодавства. Особлива увага приділена аналізу суб'єктного складу та інтелектуальних складників, які визначають порядок здійснення процедур обробки нормативного матеріалу під час консолідації.

Встановлено, що юридичні технології консолідації ювенального законодавства – це сукупність знань, прийомів, правил, способів і методів, які розкривають сутність порядку здійснення процедур зовнішньої обробки нормативного матеріалу, який регламентує питання, присвячені правовому статусу дитини та суспільним або державним гарантіям його забезпечення, шляхом зведення такого матеріалу у єдиний правовий акт без зміни змісту актів, які підлягають впорядкуванню.

Слід виділяти такі ознаки юридичних технологій ювенального законодавства: це специфічний інтелектуально-нормативний арсенал; це інтелектуально-нормативний арсенал, який визначає порядок здійснення процедур зовнішньої обробки нормативного матеріалу; це впорядкування нормативного матеріалу, який регламентує питання ювенального права та законодавства; особливий суб'єктний склад; результатом застосування юридичних технологій консолідації ювенального законодавства є створення єдиного правового акта без зміни змісту актів, які підлягають впорядкуванню.

Юридичні технології консолідації ювенального законодавства складаються з окремих технологічних прийомів їх здійснення. Всю сукупність таких прийомів можна поділити на такі групи (які, по суті, відповідають етапам проведення робіт із підготовки та прийняття акта консолідації): 1) встановлення затребуваності у проведенні консолідації; 2) визначення та класифікація правового масиву консолідації; 3) коригування наявного правового масиву; 4) Створення формальної композиції консолідованого акта; 5) Видання консолідованого правового акта.

Ключові слова: консолідація, систематизація, технологічні прийоми, ювенальне законодавство, юридичні технології.

Kotyk H. V. Legal technologies of consolidation of the juvenile legislation of Ukraine

The article is devoted to the study of the concept and characteristics of legal technologies of consolidation of juvenile legislation. Particular attention is paid to the analysis of the subject composition and intellectual components that determine the procedure of processing normative material during consolidation.

It is established that legal technologies of consolidation of juvenile legislation are a set of knowledge, receptions, rules, ways and methods which reveal essence of the order of implementation of procedures of external processing of the normative

material regulating questions concerning the legal status of the child and public or state guarantees of its maintenance. material into a single legal act without changing the content of acts to be regulated.

It is necessary to allocate the following signs of legal technologies of the juvenile legislation: it is a specific intellectual and normative arsenal; it is an intellectual-normative arsenal which determines the order of implementation of procedures of external processing of normative material; it is the streamlining of normative material that regulates juvenile law and legislation; special subject composition; the result of the application of legal technologies of consolidation of juvenile legislation is the creation of a single legal act without changing the content of acts to be regulated.

Legal technologies of consolidation of juvenile legislation consist of separate technological methods of their implementation. The whole set of such techniques can be divided into the following groups (which, in fact, correspond to the stages of work on the preparation and adoption of the act of consolidation): 1) Establishing the demand for consolidation; 2) Definition and classification of the legal array of consolidation; 3) Adjustment of the existing legal array; 4) Creating a formal composition of the consolidated act; 5) Issuance of a consolidated legal act.

Key words: *consolidation, systematization, technological methods, juvenile legislation, legal technologies.*

Вступ: Створення належних умов втілення у життя та захисту прав дітей, охорони дитинства на рівні світових гуманітарних стандартів є одним із пріоритетних завдань сучасної української держави. Посилення соціальної спрямованості та захисного потенціалу права є проявом його гуманізації та показником високого рівня цивілізованості суспільства. Зазначені положення досягаються завдяки створенню та реалізації багатьох складників, базовим серед яких є узгоджена та несуперечлива система ювенального законодавства. Причому важливою є не кількість прийнятих актів, а їх ефективність, відсутність колізій, належні механізми втілення у життя, матеріально-технічного забезпечення тощо. У зазначеному аспекті особливу актуальність отримують питання, пов'язані із систематизацією ювенального законодавства, насамперед із юридично-технологічними механізмами її проведення.

Питаннями загальнотеоретичних досліджень ювенального права і законодавства займалися О.В. Зубрицька, С.П. Коталейчук, Н.М. Крестовська, В.І. Мірошніченко.

Систематизація права і законодавства ставала предметом дослідження таких фахівців, як А.І. Граціанов, Л.А. Луць, С.Г. Мелененко, В.С. Несесянц, Н.М. Оніщенко, О.Ф. Скакун, Ю.С. Шемшученко.

Особливості юридичної техніки і технологій досліджувалися Т.В. Кашаніною, Д.Г. Маньком, І.Д. Шутаком.

Постановка завдання. Мета статті – визначення поняття та характерних ознак юридичних технологій консолідації ювенального законодавства України.

Результати дослідження. Стрімкий розвиток суспільних відносин сучасності зумовлює появу нових сфер правового регулювання та, відповідно, збільшення компонентів системи права та обсягу законодавства. Однією з новітніх галузей українського права є ювенальне право, яке орієнтоване на захист прав та інтересів дітей та молоді, створення належних умов для соціалізації молодого покоління.

У зазначеному аспекті питання систематизації ювенального законодавства в Україні належать до найактуальніших. Зумовлено це багатьма факторами, одним із ключових серед яких є юридично-технологічна недосконалість системи ювенального законодавства України.

З цього приводу В.І. Мірошніченко цілком слушно зауважує, що «до основних проблем сучасного стану законодавчої бази щодо реалізації державної ювенальної політики в Україні слід віднести відсутність ідеологічного підходу в адміністративно-правовому

забезпечені ювенальної політики держави; наявність і водночас роз'єднаність великої кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили; високий рівень динамічності процесу нормотворення, часте прийняття нових норм, що ускладнюють зміст і структуру правового механізму; суперечності та прогалин у законодавстві у цій галузі» [8, с. 30].

Характерна «поточно-пакетна» динаміка роботи законотворчого органу в останні роки, безумовно, збільшує нормативно-правову базу новітніми актами, але, на жаль, не завжди таке стрімке накопичення правового матеріалу дає змогу більш якісно врегулювати суспільні відносини.

Одним з інструментів вирішення зазначених проблем є систематизація законодавства. З погляду загальнотеоретичної юриспруденції, систематизація характеризується як особливий вид юридичної діяльності, досягнення результатів якої забезпечує створення несуперечливої системи правових актів або окремого акта, який поєднує в собі окремі положення інших. Систематизація – це особлива форма впорядкування правового матеріалу. Критеріїв, за якими вона може відбуватися, багато: і хронологія, і предмет, й інше. Результатом систематизації може стати єдиний зведений акт, який на основі загальних принципів вперше або по-новому буде регулювати певну галузь суспільних відносин. Під час реалізації інших завдань систематизації зміст законодавства може не змінюватися, лише відбудеться механічне поєднання існуючих та діючих актів. В окремих випадках може йтися про усунення недоліків, колізій, повторів та застарілих положень, які створюють труднощі для застосування законодавства на практиці.

Серед існуючих видів систематизації особливе місце посідає консолідація. Нині іє кілька підходів щодо розуміння правової природи консолідації, її змісту та значення для процесів регулювання суспільних відносин.

Термін «консолідація» походить від латинського слова *consolidation*, що означає об'єднання, спільність, сумісність тощо і являє собою один із способів систематизації законодавства, у процесі якого декілька актів об'єднуються в одному документі. Новий акт, прийнятий у процесі консолідації, повністю заміняє об'єднані, оскільки заново приймається компетентним правотворчим органом [12, с. 268].

С.Г. Мелененко, зазначає, що «консолідація – це специфічний вид систематизації законодавства, кінцевою метою якого є усунення множинності нормативних актів шляхом зведення їх до одного укрупненого акта. Новий укрупнений акт повністю замінює нормативні акти, що увійшли до його складу, оскільки заново приймається компетентним правотворчим органом та містить власні офіційні реквізити: назву, дату прийняття, номер і підпис посадової особи. Тому можна зазначити, що консолідація є різновидом правотворчої діяльності державних органів» [7, с. 10].

На думку О.Ф. Скакун. «консолідація являє собою вид систематизації нормативно-правових актів, що полягає в об'єднанні певної кількості розрізнених нормативних актів, виданих у різний час із того самого предмета правового регулювання, в єдиний укрупнений нормативно-правовий акт з усуненням повторів і суперечностей, як правило, без зміни змісту. У процесі консолідації змінюється форма правових актів, але не їх зміст. Така форма систематизації являє собою щось середнє між кодифікацією, поточною правотворчістю та інкорпорацією» [10, с. 385].

В.С. Нерсисянц, розкриваючи природу консолідації, вказує, що «особливість консолідації полягає в тому, що новий, укрупнений акт не змінює змісту правового регулювання, не вносить зміни та новели до чинного законодавства. У процесі підготовки консолідованого акта усі норми попередніх актів розташовуються в певній логічній послідовності, розробляється загальна структура майбутнього акта, усуваються суперечності, повторення, виправляється застаріла термінологія, норми, близькі за змістом, об'єднуються в одну статтю, пункт тощо» [9, с. 358].

Н. М. Крестовська, вказує, що під консолідацією слід розуміти «ухвалення укрупненого уніфікованого акта на основі об'єднання норм розрізнених актів. Різновидами консолідації є використовувани у США компіляція та ревізія» [3, с. 386, 389].

Аналізуючи юридично-технологічні особливості консолідації порівняно із іншими видами систематизації, Т.В. Кашаніна зазначає таке: «1) консолідація, на відміну від кодифікації, не встановлює нові приписи; 2) консолідований акт набуває власних реквізитів, відповідно попередні акти втрачають не тільки свої реквізити, а й юридичну силу; 3) консолідація має офіційний характер; 4) акти консолідації є обов'язковими для адресатів» [11, с. 326].

Досліджуючи наведені підходи, ми можемо умовно їх поділити на дві групи. Перша сфокусована на розумінні консолідації як певного процесу, друга – як сукупності процесу і результату. Вважаємо, що саме другий підхід відображає природу консолідації і надає можливість врахувати всі можливі аспекти її прояву. Бо консолідація – це й момент пошуку належних актів, їх доопрацювання (видалення повторів, застарілих положень, колізій тощо), і прийняття нового консолідованого акта як результату діяльності з упорядкування правових норм.

Зазначені процеси мають відбуватися відповідно до певних правил, принципів та механізмів. Нині в юридичній науці сформовано новий науковий напрям – юридична креативістика, який, на думку Д.Г. Манько, «є системою знань про загальні закономірності сучасного правового мислення та порядок використання певних правил, способів, методів мистецтва створення, втілення у життя та обслуговування правових актів під час здійснення правової діяльності компетентними суб'єктами права» [5, с. 18].

Під юридичними технологіями як складовим елементом процесів створення правових актів Д.Г. Маньком пропонується розуміти «науково обґрунтовану інформацію про ефективне використання правового інструментарію задля досягнення результату, який має юридичне значення. Це сукупність прийомів, способів і методів, які не лише отримують вираження у правових актах і всебічне обґрунтування в юридичній науці, але й саме вони зумовлюють форму, порядок та особливості здійснення юридичної діяльності щодо створення правових актів» [6, с. 171].

Загалом погоджуючись із наведеними положеннями, хотілося б зазначити, що юридичні технології відображають інтелектуальну складову частину здійснення юридичної діяльності із прийняття правових актів, тобто пояснюють, як саме та що слід робити. Але діяльність – це не лише знання, але й професійні компетенції, уміння, навички та певний рівень фахової майстерності.

Наступний блок питань, який нам необхідно визначити в контексті досягнення мети дослідження статті, – це поняття ювенального права та законодавства.

Найбільш ґрунтовним та всебічним дослідженням ювеналістики в Україні займалася Н.М. Крестовська. За її твердженням, «ювенальне право України – це комплексна галузь українського права, яка є ціннісно орієнтованою системою матеріальних, процесуальних та організаційних правових норм, спрямованих на забезпечення виживання, розвитку та соціалізації дитини шляхом закріплення особливого статусу дитини як суб'єкта права, встановлення компетенцій інших суб'єктів права, зобов'язаних опікуватися справами дітей, і регулювання відносин, одним із учасників (безпосереднім або через представника) яких є дитина. У свою чергу «ювенальне законодавство» є більш вузьким поняттям і включає тільки різні за юридичною чинністю нормативно-правові акти (закони, підзаконні акти, міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України), основний зміст яких присвячений правовому статусу дитини та суспільним або державним гарантіям його забезпечення» [2, с. 165, 241].

Повністю розділяючи зазначені положення та враховуючи специфіку консолідації, особливості юридично-технологічного арсеналу права, можемо сформулювати визначення юридичних технологій консолідації ювенального законодавства.

Юридичні технології консолідації ювенального законодавства – це сукупність знань, прийомів, правил, способів і методів, які розкривають сутність порядку здійснення процедур зовнішньої обробки нормативного матеріалу, що регламентує питання, присвячені правовому статусу дитини та суспільним або державним гарантіям його забезпечення, шляхом зведення такого матеріалу у єдиний правовий акт без зміни змісту актів, які підлягають впорядкуванню.

Аналізуючи наведене визначення, ми можемо виділити характерні ознаки, які дають змогу краще зрозуміти природу юридичних технологій консолідації ювенального законодавства.

По-перше, це специфічний інтелектуально-нормативний арсенал – сукупність знань, прийомів, правил, способів і методів. Інтелектуально-науковою складовою частиною є сукупність прийомів, способів і методів, які не мають нормативної регламентації, але їх застосування невід’ємне від інтелектуальних процесів проведення консолідації законодавства, зокрема необхідним є використання правил логіки та правил мови. Нормативна складова частина розміщена у чинних правових актах та формулює обов’язкові вимоги до порядку підготовки та здійснення консолідації.

По-друге, це інтелектуально-нормативний арсенал, який визначає порядок здійснення процедур зовнішньої обробки нормативного матеріалу.

Л.А. Луць, здійснюючи характеристику процесу консолідації законодавства, виокремлює такі її ознаки: нормативно-правові приписи об’єднуються за предметом регулювання; об’єднання приписів відбувається в єдиному зведеному акті; об’єднання приписів здійснюється без зміни нормативно-правових приписів, що зафіксовані в чинних джерелах права; об’єднання приписів містить частково ознаки як інкорпорації, так і кодифікації; нормативно-правові приписи, що використовуються з чинної системи джерел права, розташовуються в певній послідовності в межах загальної структури майбутнього акта; здійснюється зовнішнє опрацювання та редакційне правління (коригування) нормативно-правових приписів для досягнення єдиного стилю; використовується уніфікована термінологія; усуваються дублювання, суперечності в нормативно-правових приписах, замінюється застаріла термінологія [4, с. 235].

Метою консолідації завжди виступає отримання нового або оновленого тексту нормативно-правового акта з урахуванням внесених до нього правок для подальшого опублікування.

По-третє, це впорядкування нормативного матеріалу, який регламентує питання ювенального права та законодавства. Це момент виділення сукупності правових актів, які збігаються із критерієм консолідації. Фактично предметом консолідації завжди виступає сукупність правових актів, прийнятих з одного і того ж питання.

По-четверте, це особлива суб’єктна складова частина – необхідно розмежовувати безпосереднього суб’єкта прийняття консолідаційного акта від учасників здійснення процедур консолідації, якими мають бути особи з високим рівнем правової культури та носії наукового, професійного або компетентного рівня правової свідомості. Також слід враховувати статус суб’єкта та офіційну і неофіційну консолідацію.

По-п’яте, результатом застосування юридичних технологій консолідації ювенального законодавства є створення єдиного правового акта без зміни змісту актів, які підлягають впорядкуванню.

Зокрема, у загальнотеоретичних джерелах зазначається, що «консолідація є зведенням у єдиний нормативно-правовий акт декількох актів, що регулюють певну сферу суспільних відносин, без зміни їх змісту» [1, с. 320].

Результатом консолідації є отримання нового або оновленого тексту правового акта, чого немає, приміром, під час інкорпорації чи обліку правових актів. У процесі консолідації нові правові положення не створюються і не скасовуються.

Висновки. Враховуючи виділені та обґрунтовані поняття та ознаки, ми можемо дійти висновку, що консолідація ювенального законодавства – це складна та багаторівнева діяльність, яка вимагає високого рівня знань, умінь і досвіду. Кожен етап проведення консолідаційної роботи має відбуватися відповідно до науково обґрунтованих положень та не протирічити правовим приписам.

Юридичні технології консолідації ювенального законодавства складаються з окремих технологічних прийомів їх здійснення. Всю сукупність таких прийомів можна поділити на такі групи (які, по суті відповідають етапам проведення робіт із підготовки та прийняття

акта консолідації): 1) встановлення затребуваності у проведенні консолідації; 2) визначення та класифікація правового масиву консолідації; 3) коригування наявного правового масиву; 4) створення формальної композиції консолідованого акта; 5) Видання консолідованого правового акта.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права : [підручник] / [М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.]. Харків : Право, 2010. 584 с.
2. Крестовська Н.М. Ювенальне право України: історико-теоретичне дослідження : монографія. О. : Фенікс, 2008. 328 с.
3. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
4. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права : [навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою)]. К. : Атіка, 2007. 412 с.
5. Манько Д.Г. Технології та алгоритми юридичної діяльності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Манько Денис Григорович ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2020. 40 с.
6. Манько Д.Г. Юридичні технології та алгоритми формалізації права у вимірі юридичної діяльності : монографія. Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса : Фенікс, 2019. 319 с.
7. Меленко С.Г. Консолідація: логіко-гносеологічний аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць*. Вип. 478: Правознавство. Чернівці: Рута, 2008. С. 10–16.
8. Мірошніченко В.І. Окремі проблеми становлення ювенального права в Україні. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3. С. 20–33.
9. Проблемы общей теории права и государства : учебник / под общ. ред. В. С. Нерсисянца. М. : Норма, 2004. 832 с.
10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. Х. : Еспада, 2006. 776 с.
11. Юридическая техника : учебник / Т.В. Кашанина. 2-е изд., пересмотр. М. : Норма : ИНФРА-М. 496 с.
12. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : Укр. енцикл., 1999. Т. 3 : К-М. 792 с.

